

УДК 378.4

ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ ЕКОНОМІСТІВ АГРАРНОГО ПРОФІЛЮ

Островська Н.Д.

Відокремлений підрозділ

Національного університету біоресурсів і природокористування України
«Бережанський агротехнічний інститут»

У статті висвітлено питання використання особистісно орієнтованого підходу у підготовці економістів аграрного профілю. На основі аналізу, узагальнення й систематизації наукових джерел визначено важливі завдання та принципи навчального процесу. Зосереджено увагу на педагогічних умовах підготовки студентів економічного профілю на засадах особистісно орієнтованого навчання. Наведено сучасні методи навчання в співробітництві, що допомагають реалізації особистісно орієнтованого навчання. Зроблено висновок, що особистісно орієнтований підхід сприяє гармонійному розвитку та розкриттю творчого потенціалу студентів, позбавленню невпевненості в собі, зменшенню суперечності між рівнем набутих теоретичних знань та можливістю продуктивного використання іноземної мови в професійній діяльності.

Ключові слова: особистісно орієнтований підхід, економісти аграрного профілю, педагогічні умови, інформаційно-комунікаційні технології, навчально-виховний процес.

Постановка проблеми. Одним із основних завдань у підготовці економістів у вищому навчальному закладі є підвищення загальноосвітнього, культурного та професійного рівня майбутніх фахівців, що працюватимуть у всіх галузях народного господарства, забезпечення їх конкурентоспроможності. За таких умов актуальності набуває підготовка студентів вищих навчальних закладів до праці в умовах стрімкого оновлення технологій, формування у них високого рівня професійної компетентності, інформованості та мобільності.

Вимоги до рівня підготовки майбутніх економістів-професіоналів передбачають подальше вдосконалення сучасної вищої економічної освіти в напрямі використання нових підходів, методик та технологій навчання. Традиційна когнітивно-орієнтована освіта вирішує завдання формування знань, умінь і навичок, в той час як розвиток та виховання особистості студента виступають другорядним завданням навчання. Однак, соціальний та науково-технічний прогрес змінив освітню парадигму з когнітивно-орієнтованої на особистісно орієнтовану, і, таким чином, від сучасної вищої школи вимагається поступової переорієнтації навчання на розвиток особистості студента, його індивідуальних здібностей та творчого потенціалу.

Тобто, необхідність застосування особистісно орієнтованого підходу у підготовці фахівців економічного профілю у вищих навчальних закладах відповідає соціальному замовленню на таких професіоналів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні вимоги до формування особистісно орієнтованого підходу вивчалися у працях О. Асмолова, І. Беха, М. Боришевського, В. Давидова, В. Моляко, І. Якиманської. Важливі передумови становлення особистісного підходу у трудовій і професійній підготовці розроблялись у дослідженнях А. Алексюка, І. Зязюна, В. Козакова, Г. Костюка, С. Максименка, Н. Ничкало. Окремим аспектам реалізації особистісно орієнтованого підходу у навчанні присвятили свої праці Г. Балл, М. Євтух, М. Касьяненко, О. Гончарова, Г. Дегтярьова, Л. Дибкова, О. Пехота, С. Сисоева; різні його форми розглядали В. Андреев, О. Барабанщиков, І. Зимня, С. Максименко, М. Феденко.

Формулювання цілей статті. Однак аналіз психолого-педагогічної літератури, присвяченої актуальним питанням реалізації особистісно орієнтованого підходу у фаховій підготовці вищих навчальних закладів України, виявив недостатню розробленість зокрема майбутніх економістів, що і є темою статті.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний розвиток суспільства, орієнтація на усвідомлення власного іміджу веде до корінних змін в усіх сферах життєдіяльності людей, у тому числі й у системі економічної освіти. Мова в нашому випадку йде про необхідність реалізації особистісно орієнтованого підходу до організації навчально-виховного процесу у вищій школі, одного із можливих варіантів її вдосконалення.

Особистісний підхід ми розглядаємо як основний психолого-педагогічний принцип організації навчальної діяльності, який безпосередньо впливає на ефективність розвитку особистості студента. В центрі навчання знаходиться сам учень і його особистість формується засобами певного конкретного навчального предмету. Навчальний процес розглядається як організація і управління навчальною діяльністю студента в педагогічному спілкуванні з викладачем [1].

Якщо розглядати професійну компетентність майбутніх економістів крізь призму особистісного підходу, то вона передбачає практичне застосування фахових та загальноособистих компетенцій, готовність їх демонстрації в різних передбачених і непередбачених ситуаціях, емоційно-вольову регуляцію процесу і результату застосування компетенції.

Особистісно орієнтоване навчання базується на таких принципах як: індивідуальність кожного студента, визнання відсутності нездібних студентів, урахування нерівності розумових здібностей студентів, індивідуалізація навчально-виховного процесу, отримання задоволення від навчання, розуміння оцінки знань студентів як інструмента виховання, взаємозалежність колективу, як сукупності особистостей, і власне особистості у навчанні, і принцип людяності, чуйності і тактовності по відношенню до студентів [4; 5].

За твердженням А. Хуторського, впровадження особистісно орієнтованого підходу дозволяє вирішити два важливі завдання навчального процесу: 1) створення індивідуального освітнього росту студентів у вигляді творчих робіт і підвищення на цій основі розвитку їх особистих якостей; 2) оптимальне співвідношення творчих процесів з нормативними, забезпечення ефективного засвоєння студентами освітніх стандартів на особистісно значимому рівні [7].

Науковець підкреслює, що вирішення окреслених завдань відбувається в навчальному процесі з урахуванням принципів: принципу особистісного цілепокладання, тобто освіта кожного студента відбувається на основі і з урахуванням його особистісних навчальних цілей; принципу відбору індивідуальної освітньої траєкторії. Студент має право на свідомий і узгоджений з викладачем вибір основних компонентів своєї освіти: цілей, задач, темпу, форм і методів навчання, особистісного змісту навчання, системи контролю і оцінки результатів; принципу метапредметних основ освітнього процесу. Головним орієнтиром навчання виступає власний освітній ріст студента, який складається з внутрішніх і зовнішніх продуктів його навчальної діяльності; принципу первинної освітньої продукції студента. Створений студентом особистісний зміст навчання випереджає вивчення освітніх стандартів і загальнонавчаних досягнень у галузі, що вивчається; принципу ситуативності навчання. Освітній процес будується на ситуаціях, які передбачають самовизначення студентів, котрі самі шукають рішення. Викладач супроводжує студента в його освітньому русі; принцип освітньої рефлексії. Освітній процес супроводжується його рефлексивним усвідомленням суб'єктами освіти [8].

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє стверджувати, що реалізація особистісно орієнтованого навчання студентів економічного профілю вимагає створення наступних педагогічних умов: створення доброзичливої атмосфери на практичних заняттях, виховання взаємоповаги, розвиток незалежного та критичного мислення; залучення студентів до прийняття рішень щодо навчання; організація змісту навчання та ретельний відбір навчального матеріалу з врахуванням рівню знань студентів, напрямку їх підготовки; наближення процесу навчання до реальних умов майбутньої професійної діяльності; створення ситуацій успіху на заняттях та стимулюючого до навчання середовища шляхом використання сучасних методів і форм навчання [7].

Таким чином, особистісно орієнтований підхід у навчанні передбачає виконання нормативно заданих функцій та завдань з виявом особистого ставлення, здібностей та почуттів. В процесі навчання першочерговим завданням викладача є не виконання певних вправ та завдань, а розвиток студентів шляхом їх виконання. Його роль – допомога студентові у формуванні своєї точки зору, свого бачення проблеми, пошуку свого шляху вирішення завдання.

Впровадження особистісно орієнтованого підходу до підготовки студентів-економістів полягає, перш за все, у діалозі між викладачем та студентами, що розкриває здібності студентів, їх внутрішній світ, коло інтересів, що в свою чергу

дає змогу викладачеві враховувати особливості інтересів кожного з них в подальшому спілкуванні; сприяє розвитку комунікативної складової професійної компетентності майбутніх фахівців.

Сучасний економіст на виробництві, до яких відносяться й економісти аграрного профілю, потребує глибоких професійних знань, умінь, вміння творчо оцінювати виробничу ситуацію, приймати адекватні рішення; повинен мати розвинені управлінські здібності та володіти навичками прийняття управлінських рішень. Тому важливим психолого-педагогічним аспектом проблеми підвищення ефективності професійної освіти щодо підготовки висококваліфікованих кадрів є виявлення та розвиток особистісного потенціалу студентів (зокрема, їх природних задатків) для забезпечення успішності майбутньої професійної та управлінської діяльності. Адже, надаючи студенту знання про унікальні психофізіологічні властивості його особистості, можна створити позитивну та стійку мотивацію на самореалізацію, зокрема, у процесі їх професійної підготовки. На основі знань потенційних можливостей студентів-майбутніх економістів – можна цілеспрямовано розвивати певні професійні якості через особистісно орієнтоване навчання та виховання [6].

Необхідно також враховувати, що мислення студентів характеризується різними особливостями, такими як самостійність, глибина розуміння, швидкість. Наявність індивідуальних відмінностей мислення вимагає застосування різних прийомів навчання. Важливу роль в оволодінні знаннями відіграє пам'ять. Існують різні типи пам'яті. Оскільки у кожній групі є студенти з різним типом пам'яті, викладач має враховувати ці аспекти у своїй професійній діяльності, використовуючи певні опору (текст, відеоматеріал, схеми тощо) [3].

Підвищення активності студентів, забезпечення психологічного комфорту і переведення спілкування з формального в особистісний план є необхідними, але недостатніми умовами. Робота з дорослою аудиторією вимагає найбільшої уваги до специфіки особистості кожного студента, його інтересів, врахування соціальної ролі, ставлення до партнерів по комунікації.

Особистісний підхід до підготовки економіста у вищому навчальному закладі передбачає не тільки орієнтацію майбутнього спеціаліста на вирішення завдань економічного характеру, а й формування у студентів глибокого інтересу до саморозвитку, вироблення в них потреби у професійній рефлексії. Модернізація змісту професійної підготовки потребує активних методів навчання, що розвивають творчий потенціал майбутнього економіста та формують у нього стійкі вміння самостійної роботи.

Допомогти в реалізації особистісно орієнтованого підходу у навчанні покликані сучасні методи навчання в співробітництві (лекції-діалоги, семінари-конференції, ділові ігри, навчальні дискусії тощо), метод проектів, застосування інтерактивних методів, що забезпечують індивідуалізацію і диференціацію навчання з урахуванням здібностей студента, рівня їх знань, інтересів і нахилів. Найбільш ефективною формою діалогу з викладачем стає навчальне завдання: майбутні економісти оволодівають умінням синтезувати теоретичні знання та практичні навички.

Навчальне завдання – це проблемна ситуація, яка створюється під час аудиторної та позааудиторної роботи у ВНЗ. У процесі її рішення студент навчається узгоджувати свої дії та дії педагога, щоб визначити оптимальні шляхи навчання й розвитку своїх професійних якостей. Мета навчального завдання – зміна позиції самого суб'єкта, тобто майбутнього економіста, озброєння його відповідними способами розумових і практичних дій.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій в підготовці майбутніх фахівців значно змінило підходи до розробки навчальних матеріалів. На відміну від традиційного, інтерактивне навчання на основі мультимедійних програм дозволяє повніше реалізувати комплекс дидактичних, педагогічних, психологічних і методичних принципів, робить процес пізнання цікавішим і більш творчим. При цьому забезпечується дотримання принципу доступності завдань, враховується індивідуальний темп студента. До того ж, використання інформаційно-комунікаційних технологій передбачає активність самого студента в процесі засвоєння знань, сприяє розвитку його пізнавальної активності, формуванню вмінь самостійно поповнювати знання, здійснювати пошук і орієнтуватися в потоці інформації.

В основу методу проектів покладено розвиток пізнавальних і творчих здібностей тих, хто навчається, вміння самостійно конструювати свої знання та орієнтуватися в інформаційному просторі, розвиток критичного мислення та формування навичок практичного використання отриманих результатів [2]. Є. Полат вважає, що виконання навчально-пізнавальних індивідуальних чи групових завдань з фахових предметів з представленням результатів за допомогою мультимедійної презентації дає можливість майбутнім економістам навчитися самостійно працювати з електронними інформаційними джерелами,

опрацьовувати новий матеріал, логічно та послідовно будувати свою доповідь, презентувати матеріал аудиторії, та, що найголовніше, творчо підійти до виконання завдання. А це і є головною задачею особистісно орієнтованого підходу в процесі навчання.

Шлях реалізації особистісно орієнтованого підходу в навчанні студентів лежить також у впровадженні ділових ігор, які допомагають розвинути професійні компетенції, закріпити вивчений матеріал та розкрити внутрішній світ студента. Також, рольова гра має велике виховне значення, оскільки допомагає згуртувати студентський колектив, залучає до активної діяльності сором'язливих, невпевнених у собі студентів, формує у студентів навички роботи в команді, допомагає осмислити своє місце в ній, розвиває дисципліну, взаємодопомогу, уміння відстоювати свою точку зору тощо.

Висновки з даного дослідження і перспективи. Отже, одним з найефективніших підходів у підготовці майбутніх економістів, на наш погляд, є особистісно орієнтований підхід, що сприяє гармонійному розвитку та розкриттю творчого потенціалу студентів, позбавленню невпевненості в собі, зменшенню суперечності між рівнем набутих теоретичних знань та можливістю продуктивного використання іноземної мови в професійній діяльності. Він також передбачає гнучкість у визначенні цілей, враховує особистісні інтереси студентів, їх індивідуальні особливості та створює передумови для більшої результативності навчання. Виступаючи в якості нової парадигми освіти, цей підхід забезпечує більшу спадкоємність всередині рівневої системи професійної освіти.

Предметом подальших наших досліджень буде вивчення оптимальних технологій та форм організації навчально-виховного процесу підготовки майбутніх економістів в рамках особистісно орієнтованого підходу.

Список літератури:

1. Зимняя И. А. Педагогическая психология: учебник для вузов. Изд. 2-е, доп., испр. и перераб. / Ирина Алексеевна Зимняя. – М.: Логос, 2000. – 384 с.
2. Новые педагогические информационные технологии в системе образования / Е. С. Полат и др.; под ред. Е. С. Полат. – М.: Изд. центр «Академия», 2000. – 272 с.
3. Подмазин С. И. Личностно-ориентированное образование: Социально-философское исследование / Сергей Иванович Подмазин. – Запорожье: Просвіта, 2000. – 250 с.
4. Сердюк О. П. Особистісно орієнтоване навчання. Вища школа. Концептуальна модель / Олександр Петрович Сердюк // Освіта. – 2003. – № 14-15. – С. 7.
5. Сердюк О. П. Особистісно орієнтоване навчання. Вища школа. Концептуальна модель / Олександр Петрович Сердюк // Освіта. – 2003. – № 16. – С. 10.
6. Стрельников В. Ю. Теоретичні засади проектування професійно орієнтованої дидактичної системи підготовки бакалаврів економіки: дис. д-ра пед.наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Віктор Юрійович Стрельников. – К., 2007. – 461 с.
7. Хуторской А. В. Методика личностно-ориентированного обучения: Как обучать всех по-разному?: пособие для учителя / Андрей Викторович Хуторской. – М.: Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2005. – 383 с.
8. Якиманская И. С. Личностно-ориентированное обучение в современной школе / Ираида Сергеевна Якиманская. – М.: Сентябрь, 2000. – 112 с.

Островская Н.Д.

Обособленное подразделение

Национального университета биоресурсов и природопользования Украины

«Бережанский агротехнический институт»

ЛИЧНОСТНО ОРИЕНТИРОВАННЫЙ ПОДХОД В ПОДГОТОВКЕ ЭКОНОМИСТОВ АГРАРНОГО ПРОФИЛЯ

Аннотация

В статье освещены вопросы использования личносно ориентированного подхода в подготовке экономистов аграрного профиля. На основе анализа, обобщения и систематизации научных источников определены важные задачи и принципы учебного процесса. Сосредоточено внимание на педагогических условиях подготовки студентов экономического профиля на основе личносно ориентированного обучения. Приведены современные методики обучения в сотрудничестве, помогающие реализации личносно ориентированного обучения. Сделан вывод, что личносно ориентированный подход способствует гармоничному развитию и раскрытию творческого потенциала студентов, лишению неуверенности в себе, уменьшению противоречия между уровнем приобретенных теоретических знаний и возможностью продуктивного использования иностранного языка в профессиональной деятельности.

Ключевые слова: личносно ориентированный подход, экономисты аграрного профиля, педагогические условия, информационно-коммуникационные технологии, учебно-воспитательный процесс.

Ostrovska N.D.

Separated Subdivision

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

«Berezhany Agrotechnical Institute»

PERSONALITY-ORIENTED APPROACH IN THE TRAINING OF AGRARIAN PROFILE ECONOMISTS

Summary

The article describes the use of personality-oriented approach in training agrarian profile economists. Based on the analysis, generalization and systematization of the scientific literature, the important tasks and principles of the educational process were identified. One of the main focuses felt on the pedagogical conditions of economic profile students training, based on personality-oriented studying. The modern methods of teaching in partnership, that help implementing the personality-oriented studying were given as well. The article conclusion is that personality-oriented approach contributes to the harmonious development and disclosing of creative potential of students, getting rid of self-doubt, reducing the contradictions between the level of the acquired theoretical knowledge and the possibility to effectively use foreign language in professional activities.

Keywords: personality-oriented approach, agrarian profile economists, pedagogical conditions, information and communication technologies, educational process.